

O Ğ L A K K L A S İ K L E R İ
Ö Z E L S E R İ

M. TURHAN
TAN

CEM
SULTAN

FATİH'İN ÖLÜMÜ

Mayıs ayında bir gün. Üsküdar'la Gebze arasındaki Hünkârçayı'nı engin bir yeşillik içinde esniyor. Hava ılık, gök parlak. Serçelerle kelebekler ilkbahar güreşlerini yapıyorlar. Kır çiçekleri şen mi şen. Yazın kızgın dudağı henüz uzakta olduğu için her biri salınıyor, birbirlerine sokuluyor, minimini gövdelerini gere gere boy ölçüşüyor, renk yarışına girişiyorlar.

Şurada bir köylü yanık bir koşma söyleyerek eşegini yürütüyor, başka bir köye konuk gidiyor. Beride bir delikanlı sırtladığı yükü büyük şehre, İstanbul'a götürüyor. Daha ötede üç avcı var. Kollarında birer doğan, gökyüzünü gözlüyorlar.

Şu beş adamla boş bakışlarını nalsız ayaklarına bağlayıp küskün küskün yürüyen eşek de olmasa, Hünkârçayı'nı çeşit çeşit çiçeklerin, renk renk kelebeklerin, hovarda serçelerin orta malı sayıp içinde gelişigüzel oynadıkları tavansız ve duvarsız bir yeşil yuva sanılacak. Her taraf o kadar ıssız, o kadar boş!..

Öğle zamanı bu ıssızlık bir kat daha koyulaşmış derinleşti. Koşma söyleyen köylü de, İstanbul'a yağ götüren delikanlı da, doğanlı avcılar da çayırdan uzaklaştı, görünmez oldu. Çayır, o yeşil yuva, çiçeklerle kelebeklere kaldı.

Ne Gebze'den bu yana ne Üsküdar'dan o yana gelen giden yoktu. Güneşin ılık ışığı içinde kanatlarını çırpıp çırpıp tüylerini yıkayan büyük kuşlar bile çayıra inmiyorlardı. Çiçekler kaygısız, kelebekler korkusuz, serçeler pervasız bir ihtiras içinde sevda oyunu oynayıp duruyorlardı.

Öğleden sonra Üsküdar yolundan bir toz bulutu koptu, göğe doğru direk direk duman püskürterek yürüdü, yürüdü, ıssız çayırın ortasına kadar geldi ve durdu. Bu yürüyen bulutun içinde ordu konakçıları vardı. Çayıra varır varmaz çiçekleri çiğneyerek, kelebekleri ürküterek, serçeleri kaçırmak dört yana koşmaya girişmişlerdi. Yanlarında getirdikleri katırlardan, atlardan denkle indiriyor, şuraya buraya kazıklar çakıyor, çadırlar kuruyorlardı. Âdeta sihirbazları andırıyor, inanılmaz bir elçabukluğuyla yeşil çayırın göğsüne koca bir şehir işliyorlardı.

Üç saat geçmiş ya da geçmemişti ki, ıssız ova başkalaşıverdi. O sabah oradan geçen köylüler şimdi geri dönseler, mutlaka parmak ısırıp alıklaşacak, yollarını sapıttıklarını sanacaklardı. Ortada o kadar değişiklik vardı. Konakçılar, gözbağcılık yapmış ve Hünkârçayırı'nı çadır ovası hâline koymuşlardı.

İkinci sıralarında yine Üsküdar yolundan küme küme toz bulutları görüldü. Bu seferki görünüş daha yamandı. Sanki toprak, elenip elenip süzgeçten geçiriliyordu. Yer ve gök o derece toz ve duman içindeydi. İşte bu birbirini kovalayan, güneşi bile pudralayan bulutlar, Türk ordusunun adımlarından çıkıyordu. Sipahi atları kadar yeniçerilerin ayakları da toprağı sarsıyordu, her yanı toz rengi tüllere sarıyordu.

İlkin sipahiler, silahtarlar, azaplar, topçular, daha sonra yeniçeriler çayıra geldiler. Atlı ve yaya, âdeta aynı adımla yürüyordu. Yayalar yürür gibi görünüp de at kadar mı

koşuyorlardı, yoksa atlar, yeniçeri yürüyüşüne imrenip adımlarını mı kısıyorlardı? Burası bilinmezse de, atlılarla yayaların arasız geldikleri görünüyordu.

Onların, o alay alay askerin kendi ayaklarıyla yaratıp yine kendilerine örtü yaptıkları toz bulutları içinden sıyrılmaları, ortaya çıkmaları seyrine doyulmaz manzaraydı. Ne ayın ne güneşin buluttan kurtuluşu bu sıyrılış kadar güzel olabilirdi. Onlar, toprağın göğsünden doğar gibi meydana çıkıyor, tunçtan birer dağ gibi göz kamaştırıyorlardı!

Gün batımına yakın bir başka alay daha belirdi: Bir tahtirevan, birçok at ve atlı! Boş atlar, süslü eyerler altında nazlı nazlı kırıtıyor, başka biçim birer ceylan gibi gerdan kırıp göz süzüyorlardı; yeleleri ipek atkılardan parlak, kuyrukları vezir tuğlarından güzeldi! Atlıların oruç tutuyor gibi ya da namaz kılmaya hazırlanıyorlarmış gibi saygılı tutumları, çok ağır duruşları vardı. Tahtirevanın perdeleri kapalıydı. Biraz önce gelip de kendi çadırlarını kuran askerler, şimdi küme küme sıralanmış çepük çalıyor, tahtirevan içindeki adamı, Fatih Sultan Mehmed'i el çırpışlarıyla karşılıyorlardı. Kendilerine karşılık veriliyor muydu? Bunu ne arıyor, ne de soruyorlardı. Yalnız bir borç öder gibi el çırpıp duruyorlardı.

Tahtirevanın yanında yürüyen atlılardan biri, en kalabalık çeri kümesinin önünde kavuklu başını şöyle bir kaldırdı, kumanda eder gibi bir sesle birkaç kelime söyledi.

“Şevketlû hünkâr sizden hoşnuttur, dinlenmenizi ve eğlenmenizi istiyor!”

Bu sözleri söyleyen birinci vezir Nişancı Mehmed Paşa'ydı. Konak yeri olmadığı hâlde, ordunun Hünkârçayırı'nda çadır kurmasını emreden de bu adamdı. Çünkü

Fatih, daha Üsküdar'dayken hastalanmış, Maltepe'de ağır buhranlar geçirmişti. O gün de ata binemediği için tahtirevanla yola çıkarılmıştı. Nişancı Mehmed, hünkârın hâlini iyi bulmuyor, için için üzülüyor, tasalanıyordu. Ölüm, izlerinde yürüyor ve hünkârı kovalıyor gibiydi.

Ama hünkârın yol üstünde ölvermesi bir meseleydi. Asker, böyle bir olay karşısında dilini kısıp durmazdı. Ya yeni hünkârı bulunduğu yerden alıp getirmeye kalkışır ya da İstanbul'a dönüp karışıklık yaratırdı. Onun için hünkârın ölmemesine çalışmak ve iyileştirilmesi mümkün olmazsa ölümünü saklamak lazımdı. Bu yüzden şimdiden tedbirler sıralıyor, çareler tasarlıyordu.

Bir çetin iş daha vardı. Padişahlık, Fatih'ten sonra büyük oğlu Bayezid'e geçecekti. Kanun böyleydi. Ama Bayezid, afyon delisi bir adamdı, genç bunaklardandı, bir sözü öbür sözünü tutmazdı.

Böyle bir akılsızı İstanbul'a getirip hünkâr tanımak devletin temeline yara açmak olacaktı. Oysa beride Fatih'in küçük oğlu Cem Sultan, genç bir kurt gibi diş geçirecek post, altını üstüne getirecek meydan arıyordu. Pençesi sağlamdı, gövdesi sağlamdı, kafası sağlamdı. Kaleminden ve kılıcından kan damlayan böyle bir genci, yaşça küçük diye geri bırakıp da, öbür budalayı tahta çıkarmak düpedüz günahkârlıktı.

İşte, Nişancı Mehmed Paşa bunları da düşünüyordu. Kendisi devlet kanunlarını kaleme almıştı. Bu kanunlara herkesten çok boyun eğmesi lazım gelirdi. Bu yüzden Bayezid'in hakkını vermek, babası ölür ölmez onu tahta çağırarak göreviydi. Her işi ehline vermek, devlet adamları için bir borç olduğuna göre de, Cem Sultan'ı babasının yerine geçirmek icap ediyordu!

Karamanlı halis bir Türk olan Nişancı Paşa, iki geceden beri gözlerini yummamış, bu çıkmazlardan kurtulmak için kafa yoruyordu. Padişahın canı henüz tenindeyken böyle şeyleri düşünmekten üzülüyor da değildi. Ama o sırada, o demde devletin bütün yükü kendi omuzlarındaydı. Yarını, bugünden düşünmek gerekti. O da borcunu tanıyan bir adam gibi davranıp düşünüyordu.

Bununla beraber kimseye de bir şey sezdirmiyor, padişah sanki sapaşağlamış gibi davranıyordu. Onun ağzından emirler veriyor, hükümler dağıtıyordu. Şimdi de askere, yine o ağızla iltifat etmişti. Ama hünkârı tahtrevandan indirip otağa sokarken anasından emdiği süt de burnundan geldi. Çünkü Fatih, kımıldayamayacak kadar mecalsiz, kucaklanmaya muhtaçtı. Nişancı vezir, bunu da kimseye göstermemek istedi, tahtrevanla otağ arasına gelin arabalarının güvey evine yanaştığı sırada yapıldığı gibi şal perdeler gerdirdi, hekimbaşıyla birkaç mabeyinciden başkasını o perde arasına sokturmadı; kendisi bizzat efendisini kucakladı, çadıra sokup yatırdı, sonra bir kenara diz çöküp oturdu, beklemeye koyuldu.

Hekimbaşı umudunu kesmiş, ilaç filan vermiyordu. Fatih de derin bir dalgınlık içinde o umutsuzluğu güçlendiriyordu. Gerçi çırpınmıyor, dört yanına kendini atıp durmuyor, inlemiyor, acı çeker gibi görünmüyordu. Şu kadar ki, için için söndüğü belli oluyordu. Yüzünde, yağı bitmek üzere bulunan bir kandil fersizliği titriyordu. Gözleri yumulu, dudakları kapanık, yumrukları sıkılıydı. Nefes alan bir ölü gibi upuzun yatıyordu.

Dışarıda sanki kıyamet kopuyordu. Asker, alabildiğine eğleniyordu. Davul, zurna, zil ve dümbelek, düzensiz bir gürültüyle koca çayırları inletiyordu. Alay çekenler, mâni

okuyanlar, destan söyleyenler, masal anlatanlar tümen tümendii. Her çadırdan bir başka ses çıkıyordu, çayırın her tarafında bir başka dernek kuruluydu. Hünkâr ölüyordu, asker gülüyordu!

Fatih, bir aralık kımıldadı, gözlerini açtı, etrafına baktı. Dışarıdaki gürültüyü mü işitmişti, içindeki acıdan bir nebze aman bulup da diriliğe mi dönmüştü, belli değildi. Yalnız bakıyordu. Ama o bakışta, suyu çekilen bir gölün dertli boşluğu, yaman bir kuruluk görünüyordu. Nişancı Paşa, koca kavuğunun gölgelediği iri gözleriyle korka korka baktı, derman yoksulluğundan doğan bu kuruluğu sezdi, içini çekti, elini alınına götürerek nemlenen gözlerini sildi. Üzölmemek elinde değildi. Kuru, kupkuru görünen o gözlerin ne kadar sert baktığını ve o bakışların yürekleri nasıl korkuttuğunu en iyi bilenlerdendi.

Fatih, boş bakışlarını bir müddet dört yana dolaştırdı. Bakarkör gibiydi. Bir şey göremediği belliydi. Sonra yine dalgınlıştı. Bu dalgınlık, deminki gibi cansız değildi, yüzünde rüya gören bir adam uyanıklığı vardı. Bunu, Nişancı Paşa da anladı. Hastayı derin derin süzmeye başladı. Sanki onun ne gördüğünü, yüzündeki çizgilerden okumak istiyordu.

Üç-beş dakika da böyle geçti. Hastanın anlaşılmayan rüyası, Nişancı Paşa'nın da işkilli bakışı devam ediyordu. Nihayet bir ses, Fatih'in soluk dudaklarından çıkan verem bir ses, yarı karanlık çadırdaki ıssızlığı yardı.

Hasta sayıklıyordu. "Ahmet, zavallı Ahmet!"

Nişancı Paşa küçük bir düşünce geçirdi ve gamlı gamlı mırıldandı. "Kardeşini görüyor, süt emerken boğdurduğu biricik kardeşini!"

Sonra bir şeyler okuyup hastanın yüzüne üfürdü. O, batan insanların son nefeslerinde, geçmiş günlerini akan bir

şerit gibi gördüklerine dair kulaktan kulağa geçen bir rivayeti hatırlamıştı. Eğer bu rivayet doğruysa, Fatih de elli iki yıllık ömrünü kısa bir an içinde görecekti. Oysa bu görüş, ağır bir hastayı neşelendirecek bir şey olamazdı. Gerçi onun herhangi bir insan yüreğini yükseltecek, sevinçle dolduracak işleri çoktu ama bu parlak işlerin yanında yürek üzecek günahlar da diziliyordu. Nişancı Paşa, işte bu noktayı düşünerek efendisinin sıkıntısız ölmesi için dua okuyordu.

Dua nihayet bir tesellidir. Duracak kalp, kesilecek nefes, teselliden müteessir olmaz, olamaz. Fatih de sayıklamasına devam ediyordu.

“Tu... Beceriksiz ödle! Dört kayığı tutamadın!”

Nişancı Paşa, bu sözün de hangi hikâyeyi işaret ettiğini anlamakta güçlük çekmedi. Amiral Baltaoğlu'nun Akdeniz'den İstanbul'a gelen Ceneviz gemilerini geri çeviremediğini gören Fatih, bu sözleri haykıra haykıra atını denize sürmüştü. Nişancı Paşa, o gün yine efendisinin yanındaydı. Ceneviz donanmasını atla karşılamak, eliyle yakalamak isteyen genç hünkârı bu çılgın saldırıdan alıkoyan da yine kendisiydi.

Sayıklamanın ardı arası kesilmiyordu. Hasta hünkâr, iyi ve kötü ne yapmışsa hepsini birer birer söylüyordu. Birbirine uymayan bu anıslar, bu hatırlayışlar deli saçmasına benziyordu. Ama Nişancı Paşa, o sözlerin neye ve hangi vakaya yaraştığını anladığı için etkileniyor, koyundan çıkardığı mendille durmadan gözlerini siliyordu.

Hasta nihayet sustu, çadırda da o eski ıssızlık yeniden yüz gösterdi. Nişancı vezir, hâlâ bekliyor, efendisinin dalgınlaştığını sanarak kendi düşüncelerine sarılıyordu. Ama çadırın ta köşesinde dizüstü oturan hekimbaşı, yavaş yavaş yürüyerek geldi, hastanın yüzüne dikkatle baktıktan sonra vezire yaklaştı, gerçeği haber verdi.

“İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn!”

Nişancı Paşa yerinden fırladı. “Sus” dedi, “dilin kuru-
sun. Efendimiz uyuyor...”

Boğucu bir heyecan içinde yatağa yaklaştı. Kulağını efendisinin ağzına yanaştırdı. Fesühbanallah! Nefes yoktu, göğüste hareket yoktu, gözlerde ışık yoktu ama bir mırıltı vardı. “Cem’e kıymayın, Cem’e kıymayın!”

Hasta, rüyasını tamamlayıp gözlerini dünyaya kapadığına göre, bu işitişte bir aksaklık, kuruntumsu bir şey vardı. Ama vezir, kelimeleri o kadar açık işitmişti ki, yanlış bir hisse kapıldığına ihtimal vermedi; Fatih’in değilse bile ruhunun kendisine bir vasiyet bıraktığına inandı. Efendisinin son bir hizmet olarak ısmarladığı bu iş, zaten kendi düşüncesine de uygun düşüyordu. Onun inanışına göre Fatih, son nefesinde oğullarını düşünmüş ve Cem için bir sızı, bir yanış duymuştu.

Nişancı böyle sandı, yapacağı işi bir anda tasarladı, yatağın önünde diz çöktü. “Ruhun üzülmesin” dedi, “buyruğun yerini bulacaktır!”

Ardından hekimbaşuya döndü, kimseye sezdirmeden başımamı çağırmasını söyledi ve o çadırdan ayrılınca gözlerini ölüye çevirdi. Aman yarabbi!.. İstanbul’u almak için aylarca didinen, karadan gemi yürüten adam bu muydu? Deliorman önünde geri çekilen yeniçerilerin yüzüne tükürüp, “Ben sizi yiğit sanırdım, siz kötü tavşanlarmışsınız” diyen, atını ormana süren cesur silahşor bu muydu? Belgrad duvarları dibinde üstüne gelen dev kılıklı düşmanı tek bir darbeye başını gırtlığına kadar yarıp ikiye bölen dövüşken asker bu muydu?

Hayır. Şu kırçıl sakalı şahinimsi burnuna doğru kıvrılan soluk yüzlü, yumuk gözlü ölü, hiç de o saldırıları,

o kılıç vurmalarını yapan adama benzemiyordu. O canlılıkla bu dermansızlık arasında herhangi bir ilgi yoktu. Demek ki ecel, her şeyi ve her şeyi silip süpürüyor, hayale çeviriyordu.

Nişancı vezir, filozoflaşıp dururken hekimbaşıyla başımam içeri girdi, yatağa yaklaştılar. Mehmed Paşa, imamın kulağına eğildi, “Oku” dedi, “emme içinden oku. Dudağın kımıldamasın, sesin çıkmasın...”

Sonra hekimbaşıya dönüp şu emri verdi. “Sen de burada kal, kıpırdama. Ben şimdi gelirim.”

Tasarladığı işi bir düzen ve bir sıra içinde yapmaya çalışıyordu. Ölüyü gözden geçirip felsefe yaparken planını da hazırlamıştı. İlk kendi otağına geçti, kalemi eline aldı, Amasya Valisi bulunan veliaht Bayezid’e bir mektup yazdı, saltanatın kendisine geçtiğini müjdeledi, hemen İstanbul’a gelmesini bildirdi.

Keklik Mustafa adlı bir saray çavuşunu çağırarak mektubu ona verdi, “Bunu” dedi, “Amasya’ya ilet, Şehzade Hazretleri’ne ver. Hızlı git ki, şevketlû hünkâr kâğıdın karşılığını bekliyor!”

Hünkârçayırı’ndan Amasya’ya yüz altmış fersahlık yol vardı. Bu yol, orta yürüyüşle on beş günde alınırdı. Nişancı vezir, bu uzun mesafenin beş günde alınmasını istiyordu. Keklik Mustafa, zeki gözlerini vezirin gamlı gözlerine dikti, onun kafasındaki sırları anlamak ister gibi derin derin baktı ve şu karşılığı verdi.

“Bugün mevlût ayının dördü. Sekizinde Amasya’dayım, mevlût günü de buradayım!”

Bu söz, vezirin de ummadığı bir hız vadediyordu. Nişancı Paşa, memnun kaldığını gösteren bir hareket yaptı. Keklik Mustafa’ya kapıyı gösterdi. “Yürü” dedi, “durma!”

Keklik işi çıkmış, Amasya'ya niçin gönderildiğini anlamıştı. Bu kadar telaş, bu kadar acele ancak hünkârın ölümünde ve yeni hünkârların tahta çağırılışında gösterilebilirdi. Başka hiçbir maslahat için on beş günlük yolun beş günde alınmasına, aldırılmasına çalışılmazdı. Ama Nişancı Paşa, ulaklığa seçtiği adamın bu sezintisini sezmedi, kendi işiyle uğraşmaya koyuldu, yeni baştan kaleme sarılarak Karaman Valisi Cem Sultan'a kısa bir mektup yazdı, "Babanız öldü, kardeşinize de haber uçuruldu, Allah yardımcınız olsun!" dedi.

Şimdi bunu kiminle göndermenin uygun olacağını düşünüyordu. Keklik Mustafa gibi uçar bir adam bulmak lazımdı. Nişancı Vezir, bir müddet kafa yordu, nihayet gülümseye gülümseye mırıldandı. "Leylek Murad iyidir, üç günde Konya'ya varır."

Leylek'i çağırttı, hiçbir yerde durup dinlenmeden mektubu Konya'ya götürmesini, üç günde oraya varırsa büyük ikramlar göreceğini, bol bahşiş alacağını söyledi. Herifi savdıktan sonra hünkârın tahtirevanını hazırlattı, otağın önüne perde çekti, ölüyü bizzat kucaklayıp kapalı arabaya yatırdı; beylerden, paşalardan hatırı sayılanları uzakça bir yere topladı, "Hekimler" dedi, "hamamda kan alınmasını söylüyor, hünkâr İstanbul'a gidecek ve dönüşümüze kadar ordu burada konaklayacak!"

Asker henüz uyurken tahtirevan yürümüştü. Muhafızlar etrafını sarmıştı ve Nişancı Paşa da tahtirevanın beraberindeydi, hızla İstanbul'a doğru götürülüyordu!